

Premi de Recerca
Vila de Palamós
2009-2010

Mar Collell Grassot

“INOLVIDABLES,
PARES, ÀVIA I
GERMÀNA...”

3

“INOLVIDABLES, PARES, ÀVIA I GERMANA...”

El quadern que us presentem és el tercer número d'una col·lecció que edita l'Ajuntament de Palamós amb la voluntat de difondre els treballs guanyadors del Premi de Recerca Vila de Palamós. Aquest exemplar conté el resum del treball guanyador de la desena convocatòria del Premi de Recerca Vila de Palamós 2009-2010 elaborat per Mar Collell Grassot en el 2n curs de batxillerat a l'Escola Vedruna. El treball original el podeu consultar al Servei d'Arxiu Municipal de Palamós i en el format resumit de quadern, al web de l'Ajuntament de Palamós www.palamos.cat. Cal esmentar que el títol del treball, en allò referit a la forma de la paraula “inolvidables”, obeeix a la manera d'expressar-se del productor de les cartes i que l'autora del treball ha volgut mantenir de manera literal, tot i la seva incorrecció lingüística.

3

Premi de Recerca **Vila de Palamós** 2009-2010

Mar Collell Grassot (Palamós, 1992)

Ha viscut la seva infància i joventut a Palamós on ha cursat primària, ESO i batxillerat a l'Escola Vedruna. Actualment estudia un mòdul de grau superior d'educació infantil a l'Institut Montilivi de Girona. És aficionada al bàsquet —hi juga des dels sis anys— i a la fotografia. Treballadora constant, té debilitat pels nens i la seva il·lusió és ser mestra d'educació infantil o d'educació física. El seu treball de recerca neix de la curiositat i dels sentiments que li va despertar la correspondència del seu avi durant la Guerra Civil.

INOLVIDABLES, PARES, ÀVIA I GERMANA

1	Introducció	2	4	El reclutament	7
2	Biografia de Lluís Collell i Balot, el meu avi	3 4	5	La instrucció	8
3	Introducció - Les cartes	4 5 6 7	6	Recorregut i destí	9 10 11
			7	El salari	11 12
			8	El menjar	12 13 14
			9	El material i aprovisionament	14 15 16
			10	Com era la vida al front	16 17
			11	Bombardejos a Palamós	18 19
			12	Els companys	20
			13	Sentiments	20 21 22
			14	Conclusions	22 23

---

1 Introducció

Un dia de Reis, la meva tieta va fer un regal molt especial al meu pare; es tractava de les cartes que havia escrit el meu avi des del front.

“Llegint-les, he sentit que el porto dins.

Hi han paraules i expressions que m'identifiquen. Ben segur que a tu et passarà el mateix. Ara es feina Nostra. Que en Sergi, la Mar i la Laia, puguin un dia sentir el mateix. Si és així, ell no haurà marxat mai. T'estimo germanet!”

Algunes vegades el pare me n'havia parlat i n'haviem fet alguna petita lectura, però sense donar-hi gaire importància.

Quan em vaig plantejar el treball de recerca, el meu pare em va recordar l'existència de les cartes, i vaig aprofitar l'avinentesa per endinsar-me en la història personal del meu avi.

En començar el treball em vaig proposar alguns **OBJECTIUS** generals:

- Analitzar les cartes de l'avi (l'escriptura, les expressions, la localització... i fins i tot l'ortografia.)
- Fer un buidatge de la informació que donava el meu avi a partir de les seves cartes.
- Apropar-me al món de la Guerra Civil Espanyola, que encara m'era força desconeguda.

Per fer-ho possible necessitava una **METODOLOGIA** adient i em vaig plantejar seguir els següents passos:

- Fer la transcripció de les cartes manuscrites
- Fer el buidatge de la informació
- Seleccionar la informació dividint-la per àrees temàtiques
- Contrastar aquesta informació amb la història de la guerra i,
- Ampliar la informació trobada per fer-me una idea general de la situació durant la guerra.

Així doncs, aquest és un treball de recerca sobre el meu avi Lluís Collell i Balot durant la Guerra Civil Espanyola sempre a partir del testimoni de les seves cartes a la família. D'elles neix també el títol del meu treball ja que moltes cartes tenen el mateix encapçalament: “Inolvidables pares, àvia i germana”.

---

2 Biografia de Lluís Collell i Balot, el meu avi

Lluís Collell i Balot, fill de Ramon Collell i Marina Balot, va néixer el dia 21 d'agost de 1920 a Palamós. Era germà bessó de Dolors Collell i Balot i tenia una germana més gran, la Raimunda Collell i Balot.

Passà la seva infantesa a Palamós, apassionat del mar i la lectura. Per la seva gran afició pel mar li hauria agradat estudiar a l'Escola Oficial de Nàutica, per a oficial de pont, però els seus pares li ho van desaconsellar. Va començar els estudis de radiotelegrafia, però als 17 anys es va veure obligat a deixar-los per anar a lluitar a la Guerra Civil Espanyola amb l'anomenada lleva del biberó.

Fa la guerra al cos de transmissions, a la *60 división 224 Brigada Mixta Compañía de Transmisiones - Base 8ª C-C-18 - Cuerpo de Ejercito nº XVIII*.

Es mou per terres de Lleida i Tarragona sempre proper al front de l'Ebre i participa a la famosa batalla de l'Ebre.

Al final de la guerra és ferit i empresonat al camp de concentració de Vic. Posteriorment passà al camp de concentració de Lleida, d'on el seu pare el va poder treure amb els avals recollits a Palamós.

Acabada la guerra, el nou règim el va tornar a cridar a files per complir els tres anys de servei militar. Va ser destinat al *Regimiento de Infantería de Aragón nº 17*, d'aquí a la *Jefatura de Movilización, Instrucción y Recuperación* (Burgos), després al *Regimiento de Transmisiones del Pardo*, i finalment al *Centro de Transmisiones y Estudios Tácticos de Ingenieros*, també a Madrid, on va continuar els estudis de radiotelegrafia que temps enrere havia abandonat, alternant-los amb el servei militar obligatori.

Quan va tornar a Palamós ja era oficial radiotelegrafista de la Marina Mercant. A través de l'empresa Hispano Radio Marítima, l'any 1942 es va embarcar com a radiotelegrafista i va treballar per a diverses companyies, com per exemple la Transmediterrània, tot i que preferentment treballava amb vaixells de càrrega, la qual cosa li permeté viatjar per mig món.

Lluís Collell i Balot, s.d. Fons Collell Grassot

Com a anècdota d'aquests viatges, podria dir que va ser qui va portar la primera Coca-Cola i els bulbs de tulipes a Palamós.

El 24 d'octubre de 1955 es va casar amb Manolita Riera Oliveres, i el 16 de setembre de 1956 va néixer la seva primera filla, Maria Collell i Riera.

A finals dels 50 va deixar la professió que ell tant havia estimat, per prosseguir amb el negoci familiar.

Tot i això, no va deixar els vaixells abandonats, sinó que va seguir vigilant el trànsit portuari del poble col·laborant amb la revista *PROA*, on amb el pseudònim de "marinero" informava mensualment sobre tots els esdeveniments que es produïen en l'àmbit marítim i portuari; i amb el pseudònim de "cirrus" informava dels esdeveniments meteorològics a Palamós.

Deu anys més tard, va néixer el seu segon fill, Pere Collell Riera, el 16 de gener de 1966.

El meu avi sempre havia estat un amant dels llibres, tant, que fins i tot en una carta ens explica que el sou que li pagaven a la guerra, el volia enviar a un amic perquè li anés comprant llibres per a fer-se una biblioteca a casa seva.

Va morir l'any 1974, als 54 anys, molt jove, potser massa aviat per a poder-nos embadalir amb les seves "aventures". És l'avi que malauradament mai hauré conegut.

---

3 Introducció - Les cartes

El treball es basa en l'anàlisi de les cartes que va escriure el meu avi Lluís Collell i Balot a la seva família mentre es trobava a l'exèrcit republicà, al front de l'Ebre. També s'ha conservat alguna carta enviada a algun amic.

Aquestes cartes es van trobar en bon estat de conservació i feia tants anys que ningú les havia tocadetes que no es recordava la seva existència. De la seva lectura i transcripció podem extreure una idea més o menys clara de com va ser la seva estada a la guerra, recorregut, sentiments, etc.

Hi ha 76 cartes i postals de campanya escrites entre el 5 de maig de 1938 i el 5 de gener de 1939. És a dir, que en aquest període de 245 dies trobem que més o menys escrivia una carta a la família cada tres dies. També hi ha una última carta amb data 22 de setembre de 1939, és a dir, ja acabada la guerra, enviada des de Burgos, on feia novament el servei militar, però en aquest moment a l'altre bàndol, és a dir amb els vencedors de la guerra, com es varen veure obligats a fer molts "biberons".

Moltes de les cartes estan escrites amb llapis i les altres amb ploma estilogràfica, amb un estil de lletra molt treballat, gairebé cal·ligràfic. Per això les he transcrites amb el tipus de lletra que he trobat que més s'hi assembla. Les cartes estan transcrites tal com les va escriure, sense corregir faltes ni castellanismes.

El tipus de paper canvia, depenent del que tenia a mà. A vegades són simples trossos petits (més o menys mig foli); d'altres, folis sencers i escrits sempre a dues cares.

També hi ha força postals de campanya, que eren postals que donaven als soldats en comptes de paper i que portaven missatges i dibuixos propagandístics de la República. En moltes cartes demana a la família que li enviïn paper, segells, sobres, tinta i llapis.

L'estil de les cartes és molt col·loquial i poc formal. Excepte als encapçalaments, a la resta de les cartes no tracta als pares de vos com era habitual a l'època, sinó que els tracta de tu.

El que sí que fa és començar sempre amb les mateixes paraules "Volguts pares, avia i germana", "Inolvidables pares, avia i germana...", "Estimats, pares, avia i germana..." , i després d'un petit comentari sobre el seu estat de salut, comença a explicar les novetats.

A les cartes deixa moltes preguntes obertes perquè li contestin des de casa, es preocupa molt per la salut dels seus familiars, amics i coneguts del poble i vol que li expliquin el que passa a Palamós.

La majoria de les cartes estan escrites en català amb molts castellanismes i moltes faltes d'ortografia.

**RECUERDO A LAMIGO
LLOUIS COLLEL**

Recientemente falleció en Palamós el Sr. Luis Collell, encargado de la redacción de la Sección Marítima del periódico «Proa» de aquella población, y conocido por el seudónimo de «Marinero», para los reportajes y noticias del mar, y con el de «Cirrus», para la sección meteorológica.

Este amigo, muy relacionado en los ambientes marítimos, era muy conocido y apreciado por sus conocimientos y por su carácter abierto y franco.

Su afición por el mar se manifestó desde muy joven. Navegó durante más de diez años como oficial

radiotelegrafista. Perteneció a la empresa «Hispano Riedro Marítima». A bordo de buques de la «CAMPESA», entre ellos el «Campuzano», realizó varios viajes a Venezuela y al Golfo Pérsico. Prestó sus servicios a la Compañía Cruz, siendo radiotelegrafista en las motonaves «Sac Valencia» y «Sac Coruña». Realizó diversos viajes en el «Cabo Razo» y en el «Josiña».

Retirado de la navegación, el señor Collell no perdió su afición por los asuntos marítimos. Sus frecuentes paseos por el puerto de Palamós, después del desayuno, y siempre que la ocasión lo requiera, eran para él, una distracción muy agradable.

Logró reunir una colección de fotografías de barcos muy interesante, que comprende desde los antiguos veleros y vapores que donde-

ron en la vecina población, antes de construirse su puerto, hasta las más modernas motonaves y transatlánticos que la visitaron en los últimos años. Dicha colección ha sido muy admirada y elogiada. Tiene algunas fotografías históricas muy curiosas.

Debo agradecer al amigo Collell, la gentileza que tuvo conmigo, la primera vez que hablé con él, al prestarme la mencionada colección e insistir para que me llevase a mi domicilio los voluminosos álbumes, y por el tiempo que creyese conveniente.

Descansa en paz el amigo Luis. A las numerosas muestras de pésame que han recibido sus familiares les ruego que añadan la de ANCORÁ, y que acepten la expresión de nuestro profundo sentimiento.

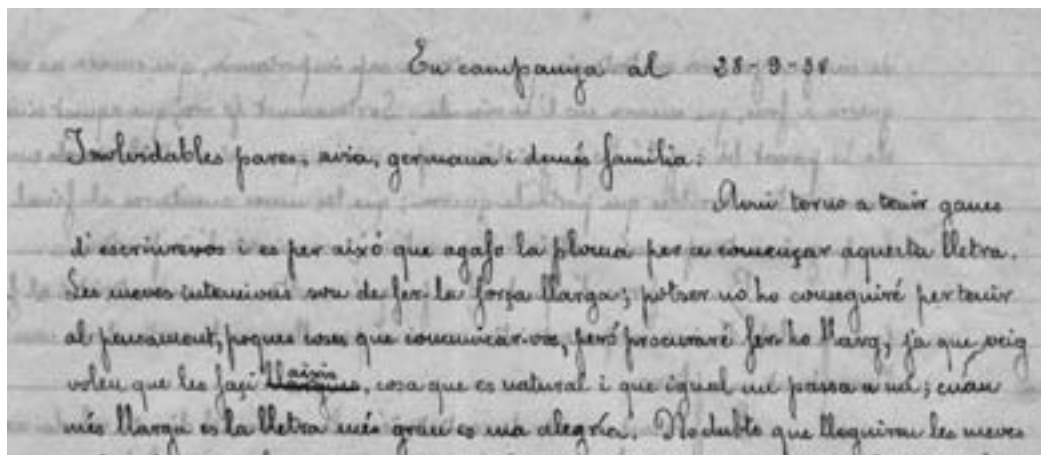
LLOYDS

Retall de premsa de 1974. Fons Collell Grassot

Per exemple :

- Totes les paraules acabades en *-ava* les escriu amb *-aba*.
- L'accentuació, si és que la fa, només la fa tancada, no hi ha cap accent obert.
- No utilitza correctament les *S* ni les *Ç*, ni les *G* o les *J*.
- No utilitza gaire els signes de puntuació, i fa paràgrafs molt llargs que provoquen que a vegades no s'entengui.
- Utilitza molt *hasta* en lloc de *fins*

També m'ha sobtat molt que en algunes cartes, de cop i sense motiu, passi d'escriure en català a fer cartes dirigides a les mateixes persones, però en castellà.

Fragment d'una carta de Lluís Collell de 28 de setembre de 1938. Fons Collell Grassot

A la carta del 20/08/38 diu “com sia que aquelles les he escrit en castellà i aquesta en català el canvi d’idioma us farà pensar si estic una mica malament del cap, però no es així ja que si les vaig fer en castellà va esser per probar quin resultat me donaven...”

Es veu l’actuació dels censors ja que en moltes cartes on diu a la família el lloc on es troben està ratllat amb tinta negra per evitar que es vegi res. Hi ha una carta del dia 25 de setembre de 1938, on diu “Además heu de tenir compassio per el censor que en aquesta hem penso que es cagarà amb tots els dimonis”.

Quant als sentiments he trobat diferència entre les primeres i les últimes cartes. En totes demostra més preocupació pel que els pot passar als de casa seva que no pas a ell.

Les primeres sobretot no denoten por o preocupació per on és, ni pel que li pot passar. A mesura que va avançant el temps sí que demostra enyorament, sobretot quan s’ha iniciat la batalla de l’Ebre i cap al final, quan s’acosta el Nadal.

També com més temps passa hi ha més neguit, preocupació, desànim per la durada de la guerra.

També demostra molta preocupació quan s'assabenta dels bombardejos a Palamós i quan està dies sense rebre carta de casa. Però sempre sense donar gaire importància a la seva situació.

Les cartes les acaba sempre acomiadant-se amb “una forta abraçada del vostre fill, germà, nebot i cosí que mai vos oblida”, “rebeu un camió d'abraçades del vostre...” i sempre té un record per als veïns i altra gent de Palamós.

En moltes ocasions quan ja s'ha acomiadat, torna a escriure idees i coses que recorda, que fan que la carta s'allargui un foli més.

---

4 El reclutament

Abril de 1938. A causa de l'enfonsament del front aragonès, que deixà Catalunya aïllada de la resta de la Península, i de la decisió de Franco d'aturar-ne l'ofensiva i centrar-se al front valencià, els fronts catalans van gaudir de certa tranquil·litat.

Aquest fet i que la frontera francesa fos oberta va fer possible que arribés el material de guerra que feia temps que s'esperava i es va replantejar la reestructuració i reorganització de les unitats que havien quedat en territori català.

Faltaven homes al front, i la situació de Catalunya aïllada feia que aquests només poguessin ser residents a Catalunya.

El dia 13 d'abril s'intensificà el reclutament i es mobilitzen les lleves de 1927, 1928 i la de 1941.

Lluís Collell, al centre de la imatge, dies abans de marxar al front, abril de 1938. Fons Collell Grassot

La lleva de 1941 estava formada per aquells joves que havien de fer el servei militar el 1941, quan haguessin complert els 21 anys, i que en el moment de ser mobilitzats només en tenien 18 o 17.

De l'extrema joventut d'aquesta lleva li ve el nom amb què se la coneix, la lleva del biberó. Es creu que va rebre aquest nom quan Frederica Montseny, aleshores ministra del govern republicà, va referir-se a tots ells d'aquesta manera: *Disset anys? Però si encara deuen prendre el biberó.*⁽¹⁾

El meu avi, Lluís Collell i Balot va ésser un d'aquests “biberons” ...

El 26 d'abril de 1938 l'Ajuntament de Palamós assabenta els nois del poble que el proper 28 havien de presentar-se al CRIM⁽²⁾ i els convoca el 27 d'abril per a informar-los en la forma que s'han de mobilitzar.

⁽¹⁾ Emma Aixalà: *La quinta del biberó. Els anys perduts*. Barcelona: Proa, 2004

⁽²⁾ Centre de Reclutament, Instrucció i Mobilització

---

5 La instrucció

Els CRIM es van crear arreu del país per a absorbir la quantitat de gent que, a corre-cuita, havien de convertir en soldats, ensenyant-los la instrucció militar, instrucció que va ser gairebé inexistent.

Teòricament en els CRIM es rebia formació física, amb la realització de nombrosos esports, educació de caire moral i sobretot instrucció militar. Passat aquest breu període, els nous soldats eren destinats a les seves unitats, on els soldats veterans s'encarregaven de finalitzar la seva breu formació.

En el cas del meu avi, només va estar nou dies al CRIM de la devesa de Girona, del 28/04 al 05/05/38 quan el varen destinar a Guimerà (Lleida).

El que va rebre d'instrucció aquests dies va ser ben poca cosa,

“la nostra vida es reduïx a presentar-nos dematí i tarda al Cuartel, o bé a la devesa a on ens distribueixen per cosos. Naturalment n'han distribuït pocs. En quan a dormir vaig a la mateixa casa de sempre i inclús hi faig algun repàs per acabar la vianda que hem vareu donar”

i la màxima expectativa era intentar trobar alguna ajuda per aconseguir ser assignat al cos més adient .

“Com que els de transmissions ja han ocupat totes les places aquell xicot em va dir que faria els possibles per destinar-me a algun no diferent d'infanteria, com sanitat, artilleria, enginyers, etc. Ara que hem va dir que si tornaven demanar transmissions, hem posaria a aquest lloc (hi ha rumors de que tornaran cridar per transmissions, sanitat, etc, ara que no es oficial)”.

“..... Doncs bé aquest capità hem va dir que quant estigues destinat hem presentes a el jefe de la brigada i li digues que sabia el morse etc i segurament que m'acceptaria i que estaria molt bé”.

Lluís Collell, [1938-1942].
Fons Collell Grassot

6 Recorregut i destí

Primer recorregut de Lluís Collell

Onze dies després de ser al CRIM, s'incorpora al cos de transmissions, a la *60 divisió 224 Brigada Mixta Compañía de Transmisiones - Base 8ª C-C-18 - Cuerpo de Ejército nº XVIII*, situat a uns 100 quilòmetres del front, comandat per Fernández Heredia.

“Gimera 7 de Maig 1938

Volguts pares, avia i germana. Vos escric desde un poble de la província de Lleida anomenat Guimera situat a 15 kms de Tàrraga, Efectivament, dijous passat o sia el dia 5 varem sortir de Girona la major part de la meua quinta destinats, uns a ametralladores al poble de Calella de la Costa i nosaltres a Tàrraga”.

El 21 de maig els traslladen a un poble més cap al front, el nom del qual no concreta. Amb els mapes d'evolució del front durant la batalla de l'Ebre, dedueixo que es troba a la Bisbal de Falset, a la rereguarda, ja que la 60 divisió va instal·lar-hi la seva base.

El 29 de maig de 1938 escriu des del front on és des de fa cinc dies i diu que és a més o menys un quilòmetre dels feixistes. Pel que dedueixo de les cartes i mapes pot estar situat a Vinebre. Diu que fa feines de transmissions i que és en un observatori amb vuit companys. No va armat i fa dues hores de guàrdia durant el dia i dues durant la nit.

A començaments de juny, els envien cap a la rereguarda, a la base de la 60 divisió, a la Bisbal de Falset.

El 5 de juny els envien de maniobres a Ponts, prop d'Artesa de Segre, a la província de Lleida, segurament com a reforç de la resistència republicana a les restes del front d'Aragó.

El 3 de juliol ja es troba novament al front d'operacions al sector de l'Ebre, en algun punt del Priorat, en un lloc muntanyós (serra del Montsant), on hi ha molt de vi i avellanès. Per arribar-hi des de l'anterior destí, va veure el mar (passa per Reus), cosa que li va fer molta il·lusió ja que feia tres mesos que no el veia.

Recorregut de Lluís Collell

No hi ha cap carta on faci referència a l'inici de la batalla de l'Ebre, segurament a causa de la censura.

El 7 d'agost és al front de l'Ebre i espera no haver de travessar el riu. El 10 d'agost torna a ser a la comarca del Priorat i explica que els van bombardejar set vegades sense patir cap baixa. És en un lloc tranquil, en un observatori que fan servir d'estació òptica fent guàrdies de vigilància, amb cinc companys, tot i que de tant en tant senten alguna canonada.

A la carta del 25 d'agost aclareix que no és a la serra de Pàndols on hi va haver combats molts durs, sinó que el seu destí és un lloc molt tranquil. Han muntat l'observatori en un niu de metralladores que abans havia estat ocupat pels feixistes.

El 28 d'agost diu que són apartats del front, però en contacte permanent ja que hi van a portar menjar. Durant el dia estan tranquils, però de nits es criden i s'insulten a banda i banda del riu.

Fins al 15 de setembre, a les cartes, no parla del front, sinó que explica que estan molt tranquils i que poden fins i tot sortir per anar a comprar menjar.

A la carta del 25 de setembre explica que a començaments de setembre la 60a divisió va creuar l'Ebre, però que en aquell moment ja torna a ser a la banda esquerra, a prop de la costa des d'on veu el mar. És a la comarca del Baix Ebre, en algun lloc entre Amposta i Tortosa.

Per les indicacions que dona a la família a les cartes del 2 i 8 d'octubre, sembla que podria ser a l'Aldea, on es quedarà fins a començaments de desembre. A la carta del 13 de desembre informa que ja no és al Baix Ebre, però no es pot veure el lloc de destí. Per l'evolució de la guerra, deu tornar a ser a prop de Lleida ja que a la carta del 16 de desembre comenta que "no puc mencionar ni donar cap indicació de on soc perquè actualment la censura és més forta que mai", però diu que és a terres lleidatanes des de fa més d'una setmana.

El 21 de desembre torna a canviar de lloc, més al nord, però a la mateixa zona. No aclareix la població, ni tampoc hi ha més dades sobre la seva situació en les cartes que queden. Podria ser que l'haguessin destinat novament a Ponts, on ja havia estat a començaments de juny. L'última carta des del front és del 5 de gener, i el sector d'Artesa de Segre va quedar ocupat el 6 de gener de 1939. A partir d'aquesta data, l'avanç de l'exèrcit franquista serà més ràpid i la resistència de l'exèrcit republicà més feble.

Aquí comença un període confús (del 05/01/39 al 06/02/39). No hem trobat res escrit, però sabem per la seva dona (l'àvia Manolita) que va fugir cap a França i que prop d'Olot, on tenia familiars, el van ferir (tenia una ferida de bala al coll) i va ser capturat.

El 6 de febrer el meu avi va ingressar al camp de concentració de Vic on es va quedar fins al dia 9 del mateix mes per anar al camp de concentració de Lleida fins a l'onze d'abril, d'on va sortir una vegada obtinguts els avals que va portar personalment el seu pare.

Des de Lleida va anar a la *Caja de reclutamiento de Gerona* i va ser destinat al *Regimiento de Infantería de Aragon nº 17* (Saragossa) fins al 12 de juliol de 1939. Posteriorment va ser destinat a la *Jefatura de Movilización, Instrucción y Recuperación* (Burgos) fins al 29 de setembre quan va ser destinat al *Regimiento de Transmisiones de El Pardo* (Madrid). Allà hi va ser fins al 7 d'octubre que va passar al *Centro de Transmisiones y Estudios Tácticos de Ingenieros*. El 26 de novembre es dissol aquest cos i passa a pertànyer al *Centro de Transmisiones*.

Posteriorment, a finals de 1940 és destacat al *Centro de Transmisiones – Grupo redes permanentes 3ª unidad – DESTACAMENTO DE BARCELONA*.

Acabat el servei militar imposat pel nou règim, el 1942 ja alliberat de l'exèrcit, s'embarca a la marina civil com a oficial radiotelegrafista per poder realitzar el seu somni... els vaixells i la mar.

Carnet de telegrafista de Lluís Colléll, 1939.
Fons Colléll Grassot

---

7 El salari

Una cosa que m'ha sorprès és que estant a la guerra, estaven remunerats. El dia 7 de maig cobra la part proporcional del primer mes de sou, que és de 30 pessetes.

El 15 de juny diu que per ara només han pagat als veterans, però que pensa que aviat els pagaran. Finalment el 16 de juliol li paguen 610 pessetes com a salari de maig i juny. És a dir que cobrava unes 10 pessetes per dia.

Pel que diu a les cartes cobraven amb retard, ja que el 20 d'agost cobra les 310 pessetes del salari de juliol.

Del salari que cobrava acostumava a enviar-ne part a casa seva. Concretament a una carta de finals d'agost diu que “us envio 200 pessetes, no fos cas que hagués de travessar l'Ebre depressa i corrents”

El salari del mes de setembre l'envia íntegrament a casa ja que a ell no li fa falta.

El 16 d'octubre, en cobrar les 300 pessetes corresponents a la mensualitat del mes de setembre, els diu als de casa que si no fan falta els guardarà per a la biblioteca que pensava fer-se a casa quan acabés la guerra.

L'últim salari del qual hi ha constància que cobra és la mensualitat del mes d'octubre, 310 pessetes que cobra el 13 de novembre.

Bitllet de cinc pessetes emès el 1935. Fons Collell Grassot

---

8 El menjar

El que he sentit sempre que a la guerra es menja malament és ben cert, i de fet lògic, tot i alguna excepció.

A la carta del 7 de maig, on explica el viatge cap a Guimerà, ja té la primera mostra del que passarà a ser el dia a dia, “pel viatge cap a Tàrraga ens donen un chusco, un pot de carn i confitura” i ja a destí, el 8 de maig “per dinar fasols amb carn”.

El dia 11 de maig diu que cada dia mengen el mateix, mongetes amb carn. Per esmorzar prenen cafè o llet amb un “chusco” de pa (equivalent a mig quilo), i les mongetes hi són tant per dinar com per sopar, acompanyades amb carn i de tant en tant amb peix.

Al front la cosa canvia un xic. Les racions són més escasses i es menja fred, pernil en conserva, carn de pot, xocolata i algunes vegades vi amb tres cullerades comptades de cigrons o mongetes.

Farts del mateix menjar, quan podien anaven amb altres companys a comprar menjar als pagesos que trobaven. A la carta del 8 de juny explica que menja més que no pas a casa, i que amb altres companys varen comprar faves en una casa de pagès, on les van cuinar amb algun tros de cansalada.

A partir de mitjan juny i fins a finals de mes els canvien la grana per patates bullides també barrejades amb carn, i en dies comptats i com a excepció, algun tall de bacallà per sopar.

També quan podien intercanviaven el tabac que els donaven per oli, ous o pa tou.

Durant el mes de juliol els canvien les patates per llenties o arròs, i de tant en tant els donen vi per dinar. És ben curiós, però en una de les cartes del mes de juliol diu “de llenties no n’havia menjat mai fins arribar a l’exèrcit. A les pomes mai els havia fet cas i ara me les menjo amb pela i tot. El mateix passa amb el vi, mai li havia fet cas”.

Ben curiós és el menú d'un dinar de festa del mes de juliol :

“mongetes amb carn, una llauna de carn en conserva entre quatre, tres prunes i un got de vi”, per sopar “llenties amb carn, un tall de membrillo i tres prunes”

El peix era escàs i en una carta de finals de juliol diu als de casa que troba molt a faltar menjar-ne.

El 10 d'agost amb altres companys aconseguen comprar, conills, gallines i un porc que els donarà menjar especial per a uns quants dies fins que s'acaba, que han de tornar a menjar cigrons.

També a vegades, en algun paquet que rebia dels de casa, hi havia xocolata.

El 20 d'agost i durant la seva estada a sanitat per una infecció en un “flemó”, diu que menja molt bé, i que fins i tot els donen xocolata. Menja sopa, mongetes fregides amb carn i patates fregides.

El 15 de setembre compren, a la gent dels voltants, cebes, tomàquets i pebrots per fer amanida, i la companyia els proporciona 2 litres de vi per cap.

El 20 de setembre es fan fer el dinar per una família fora de la companyia i mitjançant intercanvis aconseguen arròs i pollastre.

El 25 de setembre diu que mengen més bé que mai “bajoques (mongetes verdes) amb peix o carn” i també compren un ànec per 25 pessetes, que més tard, canvien per una gallina. En aquesta època mengen amanida més sovint, i també de tant en tant aconseguen alguna síndria.

A principis d'octubre una família que tenia una vaca els proporciona llet. Tot sovint aconseguen menjar perquè els veuen molt joves.

El dia 2 d'octubre tenen de convidat un comissari i per tant fan un dinar de “bajoques ous, cargols amb xanfaina, pollastre i amanida, all i oli, pomes i raïm i per acabar cafè i conyac”.

El dia 14 rep la visita de Roman Recaredo Rotllant, sergent responsable de les ràdios de la divisió, amic de la seva família, i fan un gran sopar juntament amb els que estaven destinats en aquell punt. Mengen amanida amb sardines, samfaina amb truita i pollastre, fruita i beuen un litre de vi.

A partir del 16 d'octubre deixen de tenir llet ja que aquella família que els la proporcionava la necessita per a un nen que tenen malalt.

A finals d'octubre fan intercanvis amb la família que viu prop d'ells i aconseguen un xai, ametlles i avellanes, amb la qual cosa fan un gran àpat: arròs amb pollastre, xai amb una salsa d'all i julivert, barrejat amb una mica d'all i oli, i també cafè i avellanes.

Proposa als de casa seva contactar amb aquesta família per adquirir oli ja que a Palamós fa temps que no en tenen. Aquest intercanvi, que té lloc a principis de desembre, és l'ocasió per retrobar-se amb el seu pare, que baixa fins al Baix Ebre.

A partir de finals d'octubre no hi ha gaire més referències sobre el menjar. Només a principis del mes de desembre diu que s'ha desfet de coses que li són innecessàries per intercanviar-les per menjar. El tema del menjar desapareix segurament perquè amb el desenllaç de la guerra més proper, l'interès es decantava cap a altres temes.

Com a resum, no hi he trobat cap moment que digués que havia passat gana. També queda constància de com s'havien d'espavilar per aconseguir variar una mica l'alimentació, cosa que aconseguien fent intercanvis amb els habitants dels pobles on es trobaven.

El que queda clar és que l'alimentació que els proporcionava l'exèrcit no era gens variada ni la més adient per a gent que ha d'estar en forma i preparada per a les dures condicions del front.

---

9 El material i aprovisionament

Com és sabut, el material de guerra en l'exèrcit de l'est no era d'allò més variat i abundant. Els nacionals disposaven de més de 260.000 soldats; els republicans no arribaven a 220.000, i estaven poc preparats. L'armament republicà, com també l'aviació, es trobava sota mínims, mentre que l'enemic tenia la Legió Còndor i l'aviació italiana.

L'aïllament de Catalunya de la resta d'Espanya, i els obstacles perquè arribessin subministres i municions per la frontera francesa féu que l'exèrcit fos una mica "d'estar per casa". La indumentària era bàsicament una granota caqui o blava i de calçat, unes espadenyes.

En el document de reclutament dels "biberons" s'esmentava el material en bon ús que havien de portar: una manta, unes sabates, un plat i un cobert.

A la carta del 7 de maig comenta que, abans de marxar cap a destí, el cos de l'exèrcit va entregar als seus soldats una motxilla, mitjons, calçotets, un parell de camises, calces i jaqueta.

Ja a destí i a part del "rancho" diari, de tant en tant els donaven tabac anglès, com diu a la carta del 16 de maig. Ell, en alguna carta, explica que ho envia a casa seva, perquè puguin canviar-ho per menjar.

La higiene, pel que dedueixo de les cartes, era bastant precària. L'exèrcit no podia donar un servei continuat de neteja de la roba. En principi els havien de rentar la roba setmanalment, però no es compleix. Si podien, la feien rentar a les cases properes d'on eren a canvi de menjar, tabac... De sabó, també els en donen molt ocasionalment.

A la carta del 25 de juny diu que li sobra roba, i vol enviar-la cap a casa o fer un intercanvi de la d'hivern que porta per altra d'estiu.

A finals de juliol, explica en una carta que s'han endut la roba per a escaldar-la i matar els polls i puces que tenien en grans quantitats. Fent conya, explica que els polls i les puces els anomenen "trimotors", en record dels avions enemics que els feien la guitza. També a finals d'agost, diu que li donen unes espadnyes noves, per a substituir les que portava des que va arribar al front.

A la carta del 20 de setembre explica que els donen sabó després de tres mesos sense tenir-ne i el 6 d'octubre explica que s'emporten les mantes de la companyia per a desinfectar-les.

No és fins a la carta del dia 25 d'octubre que comencen a parlar que els donaran equip adequat per a l'hivern. El reben el 13 de novembre, el qual consta d'uns pantalons de golf, una jaqueta del mateix color caqui dels pantalons, un jersei de coll alt bastant gruixut i un casquet. Fins al 16 de desembre no els donen les sabates, l'abric i tres mantes que ha de compartir amb els seus companys.

El material de l'exèrcit era tan escàs que a les cartes molt sovint demana a casa que li enviïn llapis, paper de carta, sobres, segells, llibres per passar l'estona; demana l'enciclopèdia Dalmau, un llibre d'anglès "night and day", que ell utilitzava per a estudiar. També llibres d'aritmètica, geografia i geometria en anglès. I altres vegades coses tan senzilles i tan supèrflues com tinta, sabó per a rentar la roba, un passamuntanyes, un ganivet de cuina, tovalloles i fins i tot un tap de suro per a tancar la cantimplora.

A començaments d'agost perd el "macuto" amb tota la roba. Una setmana més tard, el 14 d'agost, demana que li enviïn roba: una motxilla,

pantalons marrons, un parell de samarretes, mitjons, mocadors, dues tovalloles, una pastilla de sabó i un got d'alumini. Els confirma que només té la roba que porta posada i que no es canvia, però que ningú ho fa.

Finalment, el 25 de setembre diu que els renten la roba en una casa i també que l'exèrcit els ha tornat a donar sabó.

Una altra anècdota sobre l'escassetat del material la trobem en una carta de finals d'octubre on diu que va haver de menjar l'arròs amb la tapa d'un pot de carn, ja que no tenien coberts.

Per tot el que he dit anteriorment, per la mala higiene, mala alimentació i dures condicions de vida, entenc que amb el pas del temps, havia de ser un exèrcit afeblit i malaltís. M'estranya que no parli de baixes per malalties i o fins i tot morts per aquesta causa.

---

10 Com era la vida al front

Un cop arribat a Guimerà, explica que dediquen el temps a preparar-se. Es lleven a les 7 h i fan pràctiques tot el matí. Després de dinar tornen a fer pràctiques, sopen a les 19 h i van a dormir a les 22 h. No estan en cap quarter, sinó que han habilitat un paller.

D'allà on són (a uns 100 km del front) diu que gairebé cada dia se senten canonades, però que se senten "fondes" i no els donen massa importància. Passen el mes bastant tranquils habituant-se a la nova situació.

El seu destí és la 60 división 224 Brigada Mixta Compañía de Transmisiones - Base 8ª C-C-18 - Cuerpo de Ejército nº XVIII.

A principis de juny, el dia 5, els envien a Ponts, on sembla que la vida segueix sense sobresalts. A la carta del dia 11 de juny explica que l'endemà els organitzen una festa, on hi haurà ball, futbol, discursos, curses. Fins i tot els habiliten una biblioteca al poble. Aquestes festes sempre coincidien amb la visita d'algun comissari que pretenia encoratjar i donar moral a la tropa.

A les cartes del 15 i 18 de juny explica que estan molt tranquils, que fa calor i que van a nedar al canal que passa prop del poble. També el dia 18 reben novament visita dels comissaris i els posen altaveus per a escoltar el discurs de Negrín.

Aprèn a cosir i fan intercanvis de tabac per menjar i perquè els rentin la roba.

També reben les vacunes contra el tifus i a finals de mes diu que s'intensifica la instrucció militar.

Heliògraf de l'època. Fons Collell Grassot

Explica que els arriben heliògrafs (un aparell utilitzat principalment durant el segle XIX per a comunicar-se de forma instantània entre dos punts allunyats entre si) amb els quals fan pràctiques diàriament. El seu funcionament és molt senzill, l'operador tapa o destapa el mirall, situat cara al sol, i utilitza l'auxiliar per a orientar la llum cap al receptor. Transmetien els missatges amb el codi morse, i el senyal recorria distàncies de més de 50 quilòmetres. Les feines dels de transmissions consistien en la recepció i emissió de missatges i la de instal·lar i/o reparar les línies de comunicació abans, mentre i durant la batalla.

A la carta del 3 de juliol explica que es troba d'operacions al front, al sector de l'Ebre.

El dia 12 de juliol explica que preparen una festa per al 19 de juliol on faran curses, natació, bicicleta, "trencar l'olla", futbol, a més d'una desfilada i jura de bandera. Sens dubte els preparaven per a la imminent entrada en combat a la batalla de l'Ebre que s'inicià una setmana més tard. Tot i això, a la mateixa carta diu que té notícies que a la rereguarda es parla que la guerra s'està acabant i que aquesta vegada els rumors són certs.

A partir d'aquesta data i fins al 15 de setembre va movent-se pel front de l'Ebre i fins i tot travessen el riu fins a establir-se a terres del Baix Ebre, en algun lloc entre Tortosa i l'Aldea.

Des de mitjan setembre fins que abandonen el Baix Ebre s'allotja juntament amb els companys de transmissions en una casa abandonada. La vida és força tranquil·la i la seva feina es limita a fer guàrdies, per la qual cosa s'avorreix i demana a casa que li enviïn llibres. De tant en tant tenen la visita d'algun comissari que es queda a dinar amb ells, i aquell dia fan un dinar especial.

A començaments d'octubre, té la sorpresa de trobar-se amb el sergent Roman Recaredo Rotllant que és destinat en aquella divisió com a responsable de ràdios. Aquest senyor és amic de la família i la trobada és inesperada.

Fins que no marxin d'aquella zona, en Recaredo es converteix en un personatge que els visita habitualment i és un pilar important per a ell, en aquells moments. És també qui aconsegueix els passis perquè el pare i l'oncle Martí puguin venir a les terres de l'Ebre per a fer l'intercanvi d'oli i poder-se retrobar amb el seu fill.

Per a mantenir la moral de la tropa fan concursos de tota mena: de transmissions, d'òptica o de tirada de línies telefòniques. També aprenen a reciclar materials diversos: draps, papers, ferro o fils conductors.

A començaments de desembre les condicions s'endureixen i els obliguen a fer moltes pràctiques.

A partir d'aquí, a les cartes, no dona gaires detalls sobre res. Es converteixen en cartes més sentimentals, dedueixo que és perquè es veia més proper el final de la guerra i que ells en sortien derrotats.

---

11 Bombardejos a Palamós

Un dels temes que tracta més a les cartes i que el preocupava molt eren els bombardejos sobre Palamós. L'amoinava molt que la seva família, els veïns i coneguts estiguessin bé de salut, i també l'estat del poble.

Des del començament de la guerra el poble ja havia patit bombardejos del Canaries per mar. Aquest vaixell es va fer famós a la nostra costa, i sobretot a la badia de Palamós, per on feia passades des de les illes Formigues fins a desaparèixer per Sant Feliu, disparant al llarg de tot aquest recorregut.

Durant tota la guerra vaixells que eren o passaven prop de Palamós van ser objectius de submarins, vaixells de guerra i aviació que actuaven per la zona. Molts van arribar a port torpedinats o amb desperfectes, com per exemple el *Marie Therese Le Borgne*, que va xocar amb una mina prop de Begur i es va refugiar a Palamós. O el *Lake Lugano* que l'agost del 38 fou torpedinat, es va refugiar al port de Palamós i mentre estava fondejat va ser novament atacat i enfonsat. D'aquest últim vaixell en demana informació a la carta del 18 d'agost.

A la carta del 8 de juny es nota una certa preocupació perquè ha rebut notícies dels seus companys que li diuen que Palamós ha estat bombardejat al centre del poble. Li diuen també que el port, que ell tant adora, és un port de guerra.

Especialment fort va ser el bombardeig de l'1 de setembre del 38. La insistència i intensificació dels bombardejos féu que molta gent de Palamós abandonés el poble. La família de l'avi es va refugiar a la Torre Valentina, d'altres familiars a sota Margarida i d'altres més cap a l'interior com l'àvia que marxà a la Bisbal.

La seva preocupació per aquest bombardeig queda reflectida a la carta del 15 de setembre "Estimadíssims pares, avia, germana i demés familia; Ahir vaig rebre la vostra del dia 9

Efectes dels bombardejos a l'antic Hotel Trias, [1939-1940].
Col·lecció Imatges Ajuntament. SAMP

Efectes dels bombardejos al moll de Palamós, [1939-1940].
Col·lecció Imatges Ajuntament. SAMP

Efectes dels bombardejos a la Casa Ribera, [1939-1940].
Col. Medir Perxés

Vaixell *Canariats*, s.d. Fons Collell Grassot

Vaixell *Lake Lugano* a la badia de Palamós, s.d.
Fons Collell Grassot

Vaixell *Marie Therese Le Borgne*, s.d. Fons Collell Grassot

del corrent més, la que m'ha tranquil·litat del vostre estat de després del terrible bombardeig del 1 del corrent. En ella veig que la vostra vida, de moment, ha canviat completament. Aixó de passar part dels dies fora de casa – a la Torre Valentina – es un gran inconvenient, i que vosaltres feu aixó, quin bombardeig devia ésser...”

“Segons me deieu a casa l'oncle també se'n van a Sota Margarida. Es de suposar que marchar vosaltres al vostre poble, particularment a la nit, no quedarà ningú. Caray! Varen caure molt aprop aqueixa vegada, ja! Jo voldria saber quin profit n'han tret de tirar llur carrega de bombes damunt la pacífica població palamosina, perquè no es compren que les cases derrumbades o llurs proximitats siguessin objectius militars. Es de molt lamentar les víctimes hagudes, i principalment quant hom les coneix. De ferits, quins hi ha?”

“Ja veieu que respecte del vostre estat estic completament tranquil i estic en la seguretat de que no m'haureu de comunicar el vostre estat satisfactori per tal de tranquil·litzar-me. Crec que m'ho haureu comunicat amb franquesa, diguent-me la veritat. I l'avia com esta? Encara está atropellada del susto. Me dieu que es a la Bisbal; segurament que no li agradarà estar-hi perquè preferirà conviure amb nosaltres.”

Posteriorment els avions tornaren el 13 i 15 del mateix mes, i bombardejaren fortament Palamós.

L'última referència que en tenim a les seves cartes és del dia 17 de desembre on lamenta que les “ales negres” no parin de tirar bombes sobre Palamós.

---

12 Els companys

He intentat contactar amb algun dels companys que varen marxar amb ell cap al front, però desafortunadament no he pogut fer-ho perquè són tots morts. L'ajuda de l'historiador local Pere Trijueque ho confirma. Pere Trijueque esmenta que, un cop consultats els llibres del Registre Civil, ha comprovat que els 27 soldats de Palamós i Sant Joan, de la lleva de 1941 i que foren cridats el 1938, han mort.

Lluís Collell amb un grup de companys, s.d.
Fons Collell Grassot

Pere Trijueque afegeix que hi ha 12 soldats que van néixer a Palamós i que no tenen anotada la data de la seva mort, perquè varen morir fora i el jutjat del lloc no ha enviat la partida de defunció al jutjat de Palamós com és preceptiu.

Respecte als soldats que havien nascut fora de Palamós, que són 11, Pere Trijueque creu que també són morts.

---

13 Sentiments

Totes les cartes les comença amb un “volguts, estimats o inolvidables pares, àvia i germana”. I procura no oblidar mai de donar records i preguntar per tots els familiars, veïns i altres coneguts de Palamós. Els dóna ànims i els diu repetidament que ell està bé, que no es preocupin. Fins i tot pregunta pels “canudes” que són els canaris que criaven a casa seva.

En general a les cartes no demostra por ni dóna massa importància a la situació que ell estava vivint al front, sinó que es preocupava més pel que podia passar a la seva gent i a Palamós en general. Per gent que ha tornat de permís li arriben notícies que “el poble està molt trist, que hi ha pocs joves. Només s’hi veuen homes grans, dones i criatures. La gent del poble passa gana. També que a Palamós han tingut que tancar molts negocis perquè no tenien res per vendre”. Aquesta situació, lluny de casa, el neguiteja més que la seva pròpia.

Per això es preocupa quan triga dies a rebre carta dels de casa i sobretot s'enfada amb la seva germana Lola, quan li escriu poques ratlles i li explica poques coses. Amb la seva germana devien tenir una relació molt estreta, íntima, ja que sempre s'estan fent bromes a les cartes.

No hi he detectat enyorament fins a mitjan juny, és a dir un mes i mig després de marxar. A la carta del dia 15 del mateix mes diu: “passo molts ratos recordant les estones que passava amb vosaltres, mai de la vida havia sentit tant com ara la meva estimació per vosaltres” “estimats, pares, aquesta paraula estimats, estic segur que mai no l’havia considerat tant com ara...Ara més que mai, té un significat molt viu”

També en moltes ocasions demana als de casa com veuen des de fora l’evolució de la guerra, ja que ell des del front no en té notícies fiables, ni tampoc una visió de com està la situació general. Tan aviat li sembla que s’ha d’acabar de seguida, com que ha de durar una eternitat.

Es mostra molt inquiet i preocupat quan s’assabenta de bombardejos a Palamós, i no rebre notícies dels de casa el posa molt nerviós.

Un punt emotiu és una carta de finals d’agost, en la qual s’adona que fa dies que va complir 18 anys. No en va ser conscient i en adonar-se’n es desanima.

També en una carta del mes de setembre demana fotos seves i de la família. A les estones perdudes s’ensenyaven fotos de les famílies amb els companys. Aquí hi veig un altre punt d’enyorament que ell disfressa fent conya amb la seva germana a qui diu que explicarà als companys que és la seva “nòvia”.

Prova de la seva preocupació envers els altres més que per la seva situació queda demostrada en un paràgraf d’una carta de novembre on demana a casa que li enviïn algun obsequi, si pot ser uns mitjons, per als nens petits de la família.

La seva passió pels vaixells queda demostrada quan fins i tot estant al front demana informació dels que han arribat a Palamós mentre ell no hi era. Demana que li donin informació del port, i s’interessa pels vaixells que hi arriben torpedinats.

Té pujades i baixades en el seu estat d’ànim, que queden demostrades per exemple a la carta del 28 de setembre quan diu que s’imagina com deuen llegir les seves cartes i el que deuen sentir al llegir-les. “tots junts quan el pare torna de treballar, no el deuen ni deixar respirar, li pregunteu de seguida si ha rebut carta meva i si és així l’envolteu i l’escolteu tots amb llàgrimes als ulls” .Fa cinc mesos que ha marxat de casa i està un xic trist.

Mostra felicitat al rebre les cartes de la seva família, els diu que li agrada molt de rebre-les, ja que es fa la idea que es troba entre ells.

Quan és al front els escriu més sovint perquè diu que així no es preocupen tant. Està amoïnats per ells, tant per la falta de menjar com pels bombardejos que de tant en tant pateix Palamós.

A les cartes del mes d’octubre ja mostra algun signe de por, enyorament i feblesa. S’assabenta que el centre urbà de Palamós ha estat bombardejat i que familiars d’amics seus han mort a causa de les bombes. Sent impotència de no poder fer-hi res i alhora ràbia. Repeteix una i més vegades que no sap perquè tiren les bombes justament sobre el centre, que no sap què hi busquen. Té por també de no sortir viu d’aquesta guerra i desitja que s’acabi, perquè arriba un punt que la troba massa llarga...

Un gran moment de felicitat va ser quan el seu pare el va a veure, aprofitant l'intercanvi d'oli. Fou el 3 de desembre i ho descriu així “Eran vora les dotze quan varen comunicar-me la notícia i vore les tres ja estaven aquí; vaig notar que s'acostaven a la casa perquè va fer aquell xiulet tan característic; els dos dies que passà aquí foren molt amables i com vos podeu imaginar enraonarem de vosaltres, de Palamós, etc, etc.” Devia apreciar molt aquesta visita, pel temps que feia que no es veien i pel risc a què es va exposar el seu pare. No ho diu a les cartes, però suposo que la marxa del pare el degué entristir; la guerra continuava i tornava a ser lluny dels seus.

Lluís Collel amb la seva família, s.d.
Fons Collell Grassot

Un altre punt de les cartes que és molt sentimental, és per les dates nadalenques. Els desitja bon Nadal i feliç any nou per endavant i es lamenta no poder passar aquests dies amb ells. Ja que no pot, els desitja que, si més no, “passeu un dia ben tranquil i que l'any nou sigui l'acabament d'aquesta maleïda guerra”.

Com és d'imaginar, per a uns nois de 17 anys, fou molt dur abandonar la seva família per anar a lluitar a la guerra. Una guerra a la qual ells no van pas triar anar, ni participar, ni de bon tros. No havien tingut mai cap arma a les mans i en qüestió de quatre dies, ja havien d'abandonar casa seva i posar-se davant del front.

Les cartes en general són un cúmul de sentiments d'una criatura de només 17 anys, que mai havia estat lluny dels seus pares i familiars i que, per força, es fa gran de cop.

---

14 Conclusions

Al principi d'aquest treball em vaig proposar uns certs objectius, dels quals estic força contenta ja que crec que me n'he sortit prou bé, com per exemple desxifrar l'escriptura del meu avi o expressions seves. Sobre el llarg buidatge de les cartes, crec que n'he pogut treure força informació.

També sé que deixo molts temes oberts, ja que quan es comença un treball d'història van sortint temes i més temes. Podria fer-lo molt més extens, però si hagués estat així, no l'hauria acabat mai.

Bàsicament, m'he centrat en els temes més parlats per ell a les cartes, relacionant-ho amb la història de la Guerra Civil.

A través d'aquest treball, m'he pogut endinsar una mica més en el que és la història i també en el que més desitjava: conèixer una mica el meu avi, i que el meu pare sabés més coses d'ell.

Sincerament i pensant-ho fredament, crec que ningú més que els que van patir la Guerra, saben realment el que és. Allunyar-se de la seva família amb només 17 anys, lluitar per menjar, tenir por, mantenir la postura amb tot el que se'ls posés davant i per últim fugir per sobreviure sense saber on anaven. Crec que cap de nosaltres podem sentir-nos com es van sentir ells en aquells moments.

Només pensar en el que diu ell en algunes cartes se'm posa la pell de gallina: Palamós buit, les sirenes sonant cada dos per tres, correïsses de gent desesperada, crits, bombes, canonades. . .

Estic força orgullosa del treball que he realitzat i a més, gràcies a això, el meu pare ha pogut conèixer una mica més el seu, ja que per desgràcia quan era l'hora, gairebé no va poder fer-ho. El meu avi va morir quan ell només tenia 8 anys. Així també, jo mateixa l'he pogut conèixer una mica.

Sovint penses en persones que et són properes de tant sentir-ne parlar, però que et són estranyes perquè no les has conegudes.

Em sentia òrfena d'ell, igual que el meu pare, ja que gairebé no havíem aprofundit en la seva persona.

Aquestes cartes ens han ajudat a conèixer-lo, a posar-nos a la seva pell, sentir les seves pors, els seus dubtes, les seves alegries, l'estimació que sentia per tots els seus, família, companys.....

Els qui el recorden, parlen d'ell com una persona despistada, molt emotiva, extremadament simpàtic, amic dels seus amics.....

Tant és així, que fa poquet, just aquest estiu, varen trucar a casa seva. La meva tia, va obrir i es va trobar un senyor ancià, molt ben vestit i molt afable, que li va preguntar si allà seguia sent a can Collell.

Al confirmar-li, el senyor li va dir:

“No havia estat a Palamós de fa més de 50 anys, però tenia la promesa de tornar...La feina, la família i la salut em van impedir fer-ho abans.

Però era el meu deure; venir a saludar el meu amic Lluís. Ja sé que no hi és, però m'omple de goig, de dir-li que el continuo recordant com una gran persona. Havíem passat moltes estones navegant junts, hores de guàrdia i havíem tingut temps per a moltes confidències.....era una gran persona”.

Sens dubte, gràcies a aquest treball, el sento molt més proper, més meu, i m'ajudarà, malgrat no haver-lo conegut, a estimar-lo, a recordar-lo i en definitiva, no deixar-lo marxar del tot...

AJUNTAMENT DE PALAMÓS
Àrea de Cultura i Patrimoni

Servei d'Arxiu Municipal de Palamós

Premi de Recerca
Vila de Palamós
2009-2010

"INOLVIDABLES, PARES, ÀVIA I GERMANA..."

© MAR COLLELL GRASSOT

© 2011 D'AQUESTA EDICIÓ
AJUNTAMENT DE PALAMÓS

COORDINA
SERVEI D'ARXIU MUNICIPAL DE PALAMÓS

RESUM LINGÜÍSTIC
TERESA CUADRADO

DISSENY I MAQUETACIÓ
IMPREMTA AUBERT

IMPRES A CATALUNYA L'ABRIL DE 2011 PER
IMPREMTA AUBERT

DIPÒSIT LEGAL
GI-396-2009

Es prohibeix la reproducció total o parcial d'aquesta obra, en qualsevol de les seves formes, gràfica, digital o audiovisual, sense l'autorització prèvia i escrita de l'editor, llevat de citacions a revistes, diaris o llibres, sempre que es faci esment de la seva procedència.

L'Ajuntament de Palamós no es fa responsable dels continguts i opinions que es reflecteixen en el text, així com de possibles errors o imprecisions.

Mar Collell Grassot

3

“INOLVIDABLES,
PARES, ÀVIA I
GERMÀNA...”

Premi de Recerca
Vila de Palamós
2009-2010

AJUNTAMENT DE PALAMÓS
Àrea de Cultura i Patrimoni

Servei d'Arxiu Municipal de Palamós